

LIETUVOS RESPUBLIKOS VALSTYBĖS KONTROLĖ

VALSTYBINIO AUDITO ATASKAITA SOCIALINĖS PARAMOS SISTEMA

2011 m. gegužės 9 d. Nr. VA-P-10-1- 5
Vilnius

Auditas atliktas, vykdant 2010-01-18 pavedimą Nr. P-10-1

Auditą atliko valstybinių auditorių grupė:
Jurgita Jokubauskienė (grupės vadovė iki 2011-04-28)
Marytė Tulabienė

Auditas pradėtas	2010-01-18
Auditas baigtas	2011-05-09

Su valstybinio audito ataskaita galima susipažinti
Valstybės kontrolės interneto puslapyje
adresu www.vkontrole.lt

SANTRAUKA

Socialinė parama teikiama tiems asmenims, kurių pajamos dėl objektyvių priežasčių yra nepakankamos, kad jie galėtų pasirūpinti savimi, ir kitais įstatymų numatytais atvejais. Valstybės politiką socialinės paramos srityje formuoja ir jos įgyvendinimą koordinuoja Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Atlikdami valstybinį auditą „Socialinės paramos sistema“ siekėme įvertinti, ar teisinis reglamentavimas sudaro prielaidas socialinės paramos sistemai veikti efektyviai.

Nustatyta, kad socialinės paramos teisinis reglamentavimas nepakankamas: neapibrėžta socialinės paramos sistema, socialinių išmokų tikslinė paskirtis, teisės aktuose vartojamos skirtingos, neapibrėžtos sąvokos, todėl sudaromos prielaidos skirtingai interpretuoti socialines išmokas, jas priskiriant ar nepriskiriant socialinei paramai.

Atsižvelgdami į Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos nuomonę ir mokslinėje literatūroje pateikiamą informaciją pasirinkome išmokas, kurias audito metu priskyrėme socialinei paramai, suskirstėme jas pagal tai, kad socialinė parama gali būti skiriama asmeniui (šeimai) įvertinus jų pajamas ir turtą, įvertinus tik pajamas ir nevertinant asmens (šeimos) pajamų, turto.

Nustatėme, kad išlaidų socialinei paramai, įvertinant asmens (šeimos) pajamas ir turtą ar tik pajamas, dalis 2008 m. sudarė 13 proc., 2009 m. – 25 proc., 2010 m. lyginant su 2008 m. išaugo daugiau nei 3 kartus ir sudarė 44 proc. visų išlaidų socialinei paramai. Socialinė parama 2010 m., lyginant su 2008 m., buvo taiklesnė, t. y. labiau orientuota į asmenis (šeimas), kurių pajamos nepakankamos tenkinti minimaliems poreikiams. Atkreipėme dėmesį, kad didelė išlaidų socialinei paramai dalis (2008 m. – 84 proc., 2010 m. – 54 proc.) teko socialinei paramai asmenims (šeimoms), nevertinant jų pajamų ir turto.

Audito metu surinktais duomenimis socialinės pašalpas 2008 metais gavo 1,1 proc., 2009 metais – 2,2 proc., 2010 m. – 5,5 proc. gyventojų. Analizuodami, ar socialinė pašalpa užtikrinamos lėšos asmens (šeimos) minimaliems poreikiams tenkinti, nustatėme, kad teisinis reglamentavimas nesudaro prielaidų užtikrinti lėšų, reikalingų minimaliems poreikiams tenkinti asmenims (šeimoms), kurių pajamos dėl objektyvių priežasčių yra nepakankamos, kad jie (jos) galėtų pasirūpinti savimi: socialinės pašalpos dydis mažesnis negu apskaičiuotas dydis minimaliems poreikiams tenkinti, nustatyta minimali 6 mėn. įsiregistravimo darbo biržoje trukmė riboja galimybę gauti socialinę pašalpą ir būsto šildymo išlaidų, išlaidų šaltam vandeniui ir išlaidų karštam vandeniui kompensacijas. Atkreipėme dėmesį, kad socialinės pašalpos dydis priklauso nuo asmens (šeimos) gautų pajamų. Socialinės pašalpos dydis mažinamas ta dalimi, kokią sudaro asmens (šeimos) gautos pajamos, tačiau nėra aiškių kriterijų, kodėl vienos asmens gautos pajamos įskaičiuojamos, o kitos – neįskaičiuojamos į asmens (šeimos) pajamas.

Nustatėme, kad teisinis reglamentavimas nesudaro prielaidų valstybės biudžeto lėšas socialinei paramai naudoti efektyviau: nėra socialinės apsaugos išmokų atskaitos rodiklių nustatymo metodikų, todėl nėra galimybės įvertinti, ar socialinės paramos dydžiai nustatyti pagrįstai.

Vertindami socialinių išmokų mokėjimo sąlygas nustatėme, kad tam tikroms socialinės paramos gavėjų grupėms teisės aktai neužtikrina vienodos socialinės paramos, pavyzdžiui globojamiems vaikams skiriamos skirtingo dydžio globos rūpybos išmokos, kurios priklauso nuo to, ar vaikas globojamas šeimynoje, ar globos institucijoje, ar šeimoje. Vaikui, globojamam šeimoje, mokamos dvi išmokos pagal Išmokų vaikams įstatymą, o šeimynoje ar globos institucijoje globojamiems vaikams – tik globos (rūpybos) išmoka.

Analizuodami, ar socialinė parama nemažina paskatų dirbti, nustatėme, kad socialinė parama neskatina dirbti tais atvejais, kai asmens (šeimos) gaunamų socialinės paramos išmokų (socialinės pašalpos, vaiko išmokos, socialinės paramos mokiniams) suma nežymiai mažesnė ar tokio paties dydžio kaip darbinės veiklos pajamos. Teisės aktai sudaro prielaidas neribotą laiką mokėti nustatyto dydžio socialinę pašalpą nedirbančiam darbingam darbingo amžiaus asmeniui, nes socialinės pašalpos dydis nediferencijuojamas pagal tai, kiek laiko asmuo yra įsiregistravęs darbo biržoje ir gauna socialinę pašalpą.

Valstybės kontrolė pateikė Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai rekomendacijas. Ministerijai rekomenduota aiškiai apibrėžti socialinės paramos sistemą, jos tikslą, socialinės rizikos atvejus, kuriems esant gali būti skiriama socialinė parama, socialinės paramos išmokų tikslinę paskirtį. Siekiant asmenims (šeimoms) užtikrinti lėšas, reikalingas minimaliems poreikiams tenkinti, pasiūlyta patvirtinti asmens (šeimos) minimalių poreikių apskaičiavimo metodiką, socialinės pašalpos dydį susieti su lėšų, būtinų minimaliems poreikiams tenkinti, dydžiu. Taip pat pasiūlyta, skiriant piniginę socialinę paramą, svarstyti galimybę panaikinti reikalavimą asmeniui būti registruotam teritorinėje darbo biržoje ne trumpiau nei 6 mėn. Siekiant valstybės biudžeto lėšas socialinei paramai naudoti efektyviau, pasiūlyta parengti ir patvirtinti socialinės apsaugos išmokų atskaitos rodiklių nustatymo metodikas, tobulinti teisinį reglamentavimą, nustatant, kad lėšos, turinčios tikslinę paskirtį, nesusietą su minimalių poreikių tenkinimu, nebūtų įskaičiuojamos į asmens (šeimos) pajamas. Taip pat pasiūlyta numatyti galimybę diferencijuoti socialinės pašalpos dydį atsižvelgiant į tai, kiek laiko darbingo amžiaus darbingas asmuo yra registruotas darbo biržoje ir gauna socialinę pašalpą. Siekiant iš valstybės biudžeto lėšų užtikrinti vienodą socialinę paramą globojamiems vaikams, Valstybės kontrolė rekomendavo ministerijai nustatyti tokias pačias socialines išmokas ir vienodą globos (rūpybos) išmokos dydį visiems globojamiems vaikams, nepriklausomai nuo to, kas vaiką globoja.